

A woman with blonde curly hair, blue eyes, and dark red lips is the central figure. She wears a white lace collar, a dark blue and gold patterned necklace, and a white ruffled blouse with dark, ornate sleeves. Her hands are clasped in front of her, adorned with rings. The background is a rustic wooden structure with draped fabric.

KRISTIINA
VUORI
KAARNATUULI

rammi

Kristiina
VUORI

Kaarnatuuli

KUSTANNUSOSAKEYHTIÖ TAMMI
HELSINKI

Tämän romaanin kirjoittamista ovat tukeneet:
Taiteen edistämiskeskus, WSOY:n kirjallisuussäätiö &
Kansan Sivistysrahaston Tammen rahasto.

© Kristiina Vuori ja Kustannusosakeyhtiö Tammi 2016
ISBN 978-951-31-8735-4
Painettu EU:ssa

*Kaikille aikamme Valpureille.
Te raivaatte tien, ja siksi meidän toisten on keveämpi kulkea.*

I

Turku Anno Domini 1563

Henrik Innamaa ei ollut koskaan pitänyt itseään pelokkaana miehenä. Vaan silti tänään, mätäkuun hai-sevassa helteessä hänen sydämensä tempoilee kuin yrittäisi kaivautua ulos rinnasta. Hengityskin on silkkaa hätäistä puuscutusta ja pelon hiki tunkee silmiin saaden hänet kompastelemaan omiin jalkoihinsa. On eri asia mietiskellä omaa kuolevaisuuttaan kistun kalteri-ikkunoiden takana kuin haistaa sen viiltävä tuoksu sieraimissaan tässä ja nyt.

Siinä vaiheessa, kun häntä riepotetaan ylös karkeita porras-puita ja tönäistään polvilleen natisevalle puulavalle, on mestaus-pölkky ollut jo ahkerassa käytössä. Tummanpunainen, maksoit-tumaan pyrkivä veri raidoittaa ruhmon syrjää ja painaumassa sen päällä on lammikko. Siihen Henrikin on aseteltava kaulansa ja rukoiltava parasta. Mahdollisimman terävää kirvestä ja taitavinta iskua. Ne takaisivat nopean kuoleman.

Hän ei ollut uskonut, kun vihtomies useita vuodenkiertoja sitten ennusti, että hän kuolisi väkivaltaisesti ruhtinaansa puolesta. Kourat täynnä kultaa, mutta ilman poikaa, jonka perittäväksi sen jättäisi. Niin se äijänkänä oli hänelle pookannut ja näköjään oli tiennyt, mitä puhui. Henrikillä on vain yksi tytär toisen tenavan potkiessa yhä emonsa kohdussa. Myrrysmiehen mukaan sekin olisi likka. Ei poikaa Henrikille, ei. Hänen tiima-

lasiaan ei enää käännettäisi ja hiekka sen pohjalla vartoo enää vihoviimeistä jyväänsä.

Pappi mustassa kaavussaan puhuu mestauslavan eteen kerääntyneelle kansalle. Saarnamies kehottaa kuulijoita ottamaan edessä olevasta näystä neuvo varteen. Henrikiä hän lohduttaa muistuttamalla, että Taivaanisä tietää kaiken paremmin kuin erehtyväinen ihmispolo. Lopuksi kappalainen luettelee Juhana-herttuan rikkomuksia kuningasta vastaan. Juhanaa on jokainen turkulainen jo kironnut mielessään, niin alkuperäiset kuningasmieliset kuin herttuankin viirin alta siirtyneet. Jälkiviisaus on aina helppoa, mutta meren takana jylisevä kruunupää on kyllä tyyten eri asia kuin naapurissa vielä hetki sitten vaatimuksia ladellut lääninherra.

Ihmiset seisovat yhteen pakkautuneina, jurottavin, pingottunein kasvoin. Kukaan ei puhu, torin ahtaudessa vallitsee hiljaisuus, jonka kireyttä kirkonmiehen katkonainen puhe ei onnistu hälventämään. Klaus Eerikinpoika Flemingin nihdit pitävät vaitia ja loppusuven aurinko kipinöi heidän tanaan nostettujen hilpariensa kärjissä. Fleming, kuningas Eerikin luottomies, oli piiritänyt Turun linnaa lähes neljä viikkoa kunnes herttua Juhana oli katsonut viisaimmaksi antautua. Kun linnan varuskunta oli huvennut alkuperäisestä yli tuhannen miehen vahvuudesta jonnekin neljänsadan tietämille, oli antautumisesta tullut ainoa vaihtoehto. Miehiä ei ollut niittänyt tuoni vaan pelkuruus. Kaksi epäonnistunutta murtautumisyritystä ulos saarrosta, jatkuva falkonettitulitus, joka sai puolustajien korvat soimaan. Mitä useampi tykinkuula oli runnonut linnan torneja, sitä vikkelämmin oli noussut pakoon luikkivan petturin kinttu.

Pölkyn rosainen pinta raapii ikävästi Henrikin kaulan herkkää ihoa. Ehkä sivuun livennyt kirves on repinyt puun pinnan rikki. Hän nieleskelee kerta toisensa jälkeen, ymmärtää papin olevan

edelleen äänessä, mutta tämän hermostunut mongerrus on pelkkää käsittämätöntä mölinää. Henrikillä on enää korvia vain itselleen, omalle sisimmälleen, sielulle, joka vaikenee kauhun jähmettämänä.

Hän on tehnyt virheitä. Sortunut ylpeyden syntiin. Ajatellut enemmän itseään kuin sukuaan ja huonekuntaansa. Unohtanut Jumalan ja nöyryyden.

Prinssin viha on kuin rajumyrsky. Se nousee yllättäen ja tuhoaa kaiken tieltään sääliä tuntematta. Olisi pitänyt jättää Juhana-herttua oman onnensa nojaan, pysytellä etäällä valtakunnan isoisista ja tyytyä vähempään mammonaan. Mutta hän on aina ollut kunnianhimoinen ja ahne, niin työssään kuin kaikessa muussakin. Hän janosi menestystä, halusi lihavimmat voitot ja pyrki siksi istumaan ruhtinaiden kanssa samaan pöytään. Sellainen on sulaa hulluutta, sillä hän on pelkkä turkulainen porvari, ei hänelle kuulu se, kuka hallitsee ja millä oikeudella. Ei hänestä ollut neuvomaan herttuaa, joka isoveljelleen kuninkaalle antamastaan valasta huolimatta oli rikkonut kaikki lupauksensa, avioitunut vastoin veljensä tahtoa ja solminut sopimattoman liittolaissuhteen herttuattarensa synnyinmaahan, kuningaskuntaan, joka oli sodassa Juhana-herttuan oman emomaan kanssa. Henrik oli tehnyt parhaansa ja ilmaissut huolensa aina silloin, kun herttua oli alentunut puhuttelemaan häntä. Mutta ei Juhana tosissaan kauppiaan neuvoja ollut kuunnellut, kunhan oli esittänyt toverillista, jotta Innamaan kauppakartanon rahakirstut olisivat pysytelleet avoimna herttuan vaateliaan hovin tarpeille.

Olisi pitänyt tyytyä kiertämään kruunupäät mahdollisimman kaukaa. Kun kurottaa liian korkealle, löytää itsensä juuri tästä: polviltaan papin ja teloittajan välistä. Mutta pyöveli. Sitä Henrik ei sentään ollut odottanut, ei sittenkään vaikka muisti hyvin vihtomiehen synkät sanat.

Olivat puhuneet maanpetturuudesta. Piiskuri Verme ja pari muuta miestä, joita Henrik ei ollut sekavassa mielentilassaan tunnistanut. Mittailleet häntä koleilla katseillaan ja osoittaneet sormella kuin mustinta murhamiestä. Sellaista linnaoikeutta Henrik ei ollut ennen kokenutkaan. Niin nopeaa ja niin vähän miehitettyä. Eihän sellainen saattanut olla edes lainkäypää vaan silti hänet oli tuomittu kuolemaan. Se kummastuttaa häntä, sillä hän on turkulainen ja Turku kuuluu Suomen herttualle. Henrik oli palvellut lääninherraansa, kuten oikein on. Mutta niinhän se taitaa olla, että kirput kulkevat sinne, minne koirakin. Hurtan kuollessa ne pakenevat paniikissa, mutta ilman uutta isäntää nekin heittävätkin henkensä.

Nemo nisi mors – Ei mikään muu kuin kuolema. Niin lukee herttuan polaanikihlatulleen lahjoittamassa sormuksessa, sen Henrik oli nähnyt omin silmin saattaessaan morsianta tämän uuteen kotimaahan. Herttuatarparka. Kuulopuheiden mukaan nainen oli näyttänyt kihlasormuksensa kaiverrusta, kun hänelle oli ehdotettu vetäytymistä johonkin syrjäiseen linnaan kuningas Eerikin vastahakoiseksi kestiksi. Herttuatar Katariina oli pysynyt uskollisena sormuksensa tunnukselle. Hän oli mieluummin seurannut miestänsä vankeuteen kuin elänyt vapaudessa ilman tätä.

Pappi vaikenee vihdoin. Se on merkki pyövelille. Henrik jännittyy, siristää silmiään auringonpaisteessa ja haistaa oman löyhkäänsä, joka on kypsytynyt täyteen makeuteensa viikkoja kestäneen vankeuden aikana. Hänen vauhkona harhaileva katseensa pysähtyy eturivissä totisena seisovaan naiseen. Naisella on siniset, ystävälliset silmät. Yhtä kirkkaat ja nuorekkaat kuin Henrikin vaimolla, Valpurilla. Mutta Valpurin katse ei ole koskaan noin lempeä, lähes säälivä. Vähäisistä vuosistaan huolimatta hänen vaimonsa on kaikkea muuta kuin pehmeäluontoinen. Se on vain hyvä, sillä tästä edespäin vaimo joutuu tulemaan toimeen omil-

laan ja hävinneen osa on raskas. Petturien omaisuus joutuu ryöstelyn kohteeksi, niin käy aina, kun taistelu on päättynyt ja sota-saaliin jako alkanut. Palkkamiekoille täytyy maksaa, eikä kruunu verota sitä varten omia rahakirstujaan.

Nemo nisi mors. Henrik toistelee valaa mielessään kunnes varjo hänen takanaan liikahtaa, putoaa ja osuu. Tuska säteilee joka puolelle. Huono isku. Otsalle ja poskille roiskahtaa verta. Se on hämmästyttävän lämmintä. Hän on nostavinaan kättään pyyhkiäkseen roiskeet pois, mutta mikään lihas hänen vartalossaan ei suostu enää tottelemaan. Silti hän on yhä elossa, jotenkuten.

Joku korisee. Tuo tukahtunut, raaka ääni on viedä häneltä järjen. Hän räpyttelee, pinnistää viimeisen kerran ajatuksensa kokoon ja keskittyy sinisilmäiseen äidilliseen naiseen.

Niin lempeä katse. Vaikka ei Valpurilla koskaan.

Kahden hirren väliin oli jäänyt vähäinen rako, jonka kautta näin alas pihamaalle. Tirkistysaukko oli ärsyttävän kapea, minun piti olla polvillani siitä nähdäkseni ja silti tarjolla oli vain tuskastuttavan rajoitettu näkymä laajalle tanhualle, jota ympäröivät lukuisat erikokoiset talousrakennukset. Etsin Kaarinaa, avainpiikaani. Hän toimi korvinani ja silminäni, sillä minulta, talon herrattarelta, oli evätty pääsy omaan tupaani. Minut oli hädetty tallin ylisille, kun olin itsepäisesti kieltäytynyt jättämästä kotiani kaupunkiin ratsastaneiden muukalaisten armoille.

Suuttumus sai yhä ihoni kuumottamaan, kun muistelin kuninkaan joukkojen saapumista Turkuun. Henrik oli varoittanut minua tulevasta ennen lähtöään linnaan Juhana-herttuan tueksi, mutta silti kruunun sotaväen omankädenoikeus oli päässyt yllättämään minut pahasti. Innamaan nimen hyvä maine ei merkinnyt mitään, ei mieheni asema herttuallisen hovin hovihankkijana, ei se, että hän oli niin raadin kuin linnaoikeudenkin jäsen. Ainoa, mikä merkitsi, oli syytös maanpetturuudesta ja väärä uskollisuus herttualle, joka petti kuninkaansa ja oman sukunsa.

Kuluneet päivät herjoja heittelevien soturien kiusattavana olivat opettaneet minulle karvaan totuuden. Taakse jääneet parikymmentä vuotta elostani olivat olleet lapsosen tans-

sia kukkakedolla. Olin päässyt helpolla kaikesta. Ensin isäni oli hemmotellut minua, ainokaistaan, joka tähän matoiseen maailmaan syntyessään oli vienyt hengen emoltaan. Ja sitten siliteltyä oli jatkanut puolisoni. Henrik-rukka. Ikäeromme oli kaksi vuosikymmentä ja viisi talvea päälle. Kehdonryöstäjä. Sellaista kuiskintaa oli ollut ilmassa hääpäivänämme, mutta suunpieksentä oli tyrehtynyt herttuan saapuessa pitojen kunniavieraaksi. Juhana oli tuonut mukanaan kaksi pikkupaashia, joiden taidokasta luutunsoittoa muistelin vieläkin kaiholla. Häälahjaksi sain linnan libristikamarista kultataoxsin koristellun kirjan, joka oli kaunis katsella, mutta jonka sivuja en yllätyksekseni osannut lukea. Boccaccio. Se oli kuulemma kirjoittajan nimi, yhtä outo kuin sivuilla virtaava vieras kieli.

Alhaalla pihamaalla vilahti ja palasin tähän hetkeen. Olin vanki omassa kodissani ja tyttäreni Helka jakoi vankeuden kansani. Elimme talomme valloittaneiden miesten hyvän tahdon varassa. He päättivät, mitä söimme ja joimme, he antoivat luvan jaloitella ulkona, jos viitsivät vahtia vaappuvaa käyntiäni ja Helkan arkailevia piirileikkejä Kaarinan kanssa. Kaarinasta oli muodostunut ainoa siteeni sekä ulkomaailmaan että Henrikiin, jota en ollut nähnyt sen koommin, kun hän oli lähtenyt linnaan lääninherransa käskyä noudattaen. Minä olin jäänyt kotiin turvatakseni omaisuutemme ja esiintyäkseni kuninkaan kannattajana, mutta naisen, niin kuningasmielinen kuin olin yrittänytkin olla, mielihiteet eivät painaneet leppäkertun vertaa, jos huoneenherra seisoi väärän muurin harjalla.

Uusi vilahdus ja sitten näin hänet. Kaarina seisautui kaivon eteen, tismalleen siihen kohtaan, jonka hän tiesi näkyvän parhaiten tallin ylisille. Jähmetyin aloilleni ja siristin silmiäni nähdäkseni paremmin. Kaarinan pyöreät kasvot olivat vakavat, ei jälkeäkään siitä elämänmyönteisestä hymystä, joka tavallisesti viipyili

hänen suunsa ja silmiensä tienoilla. Vatsani kiristyi, nytkähti. Laskin käteni sen pullottavalle kummulle aivan kuin valheellinen painaus olisi saattanut rauhoittaa vauvan, joka potki kuin vaistoten emonsa levottomuuden.

Kaarina tuijotti ylöspäin, suoraan minuun. Hän otaksui minun katsovan vaikka ei nähnytkään minua. Sitten hän puisti päättään, hitaasti puolelta toiselle. Lopullisesti. Näkökenttäni sumentui. Painoin otsani tiiviimmin vasten seinää ja hiersin sitä edestakaisin, naarmuille asti. Tarvitsin kipua pitääkseni ajatukseni selkeinä ja tahtoni lujana. Tarvitsin kipua, jotta en olisi parahtanut itkuun ja pelästyttyänyt Helkaa, joka nukkui heinäkasaa tekemässään piilossa kuin jänis kolossaan. Viimeksi tänä aamuna Helka oli kysellyt isänsä perään. Kärsivällisyyttä, olin tiuskaissut ja tuima ilmeeni oli saanut tytön alahuulen väpättämään. Isä tulee heti, kun armollinen kuningas on päätöksensä tehnyt.

Valheita. Tietysti. Niitä tyrkytettiin lapsille, jotta näiden viattomuus ei särkyisi liian aikaisin. Mutta entä minun viattomuuteni? Kuka sitä varjelisi nyt, kun Kaarina oli palannut torilta päätään puistellen? Elävän leski. Siten nimitettiin niitä, joiden puoliso oli joutunut hospitaaliin pitaalin kirouksen tähden. Olin ollut elävän leski siitä heinäkuisesta päivästä lähtien, kun kuninkaan yhdeksäntoista laivaa olivat ankkuroineet Turun edustalle ja ratsu- sekä jalkajoukot Hämeen linnasta ja Helsingasta vyöryneet kaupungin kujille. Minun mieheni, Henrik Innamaa, oli sortunut uskollisuutensa tähden. Narrien leikkejä, ajattelin katkerana. Nuoruhtinaiden kisailut vallasta ja kruunuista. Veli veljeä vastaan, sellaisesta ei pesinyt milloinkaan mitään hyvää.

Kun Henrik oli tehnyt lähtöä, olin polvistunut hänen eteensä. Kankeasti, pöydästä tukea ottaen. Osittain vatsassa painava lapsi oli vaikeuttanut liikkeitäni, osittain ylpeyteni. En ollut tottunut itse nöyristelemään, olin tottunut vastaanottamaan sitä.

”Rakas mieheni, miettisit vielä. Juhana on lääninherramme, mutta kuningas Eerik on Jumalan voitelema hallitsijamme. Herttuan avioituminen ilman kuninkaansa lupaa ja linnojen vastaanottaminen vihollismaasta ovat silkkaa kapinaa. Hän on rikkonut valansa eikä ansaitse uskollisuuttamme. Sinun viisautesi on liian suurta, jotta sallisit herttuan syöstä itsesi ja talokuntamme samaan perikatoon.”

Henrik hymähti, hipaisi poskeani ja lähti. Minulta kesti ikuisuus könytä takaisin jaloilleni. Pudistellessani pölyjä helmoistani päätin, etten polvistuisi enää koskaan. Olin aina epäillyt liehakoinnin tehoa ja nyt sekin oli sitten todeksi näytetty. Yhtä tehotonta kuin mikä tahansa läpinäkyvä valhe.

Selkäni takana kahahti. Helka oli herännyt. Tytön sitkeä kitinä pakotti minut ryhdistäytymään. Sipaisin kosteuden silmäkulmistani, kiskoin itseni ylös seinästä tukea ottaen ja siirryin Helkan luo puutumuksen pistellessä pohkeitani. Tytön otsa oli hikinen ja lämmin. Polttotauti tästä enää puuttuikin. Nostin lapsen syliini vaikka siihen ei olisi enää mahtunut yhtään ylimääräistä painoa. Pitäisi muistaa kysyä Kaarinalta, josko hänen ryytilippaansa oli säästynyt ryöstelyltä. Jos muistini piti kutinsa, sen uumenista löytyisi vähintäänkin pussillinen kuivattuja mustikoita. Ne tepsivät Helkan kuumeiluun.

”Isä”, tyttö mutisi. Luomet lupsuivat ja kauniisti kaartuvat ripset loivat hentoja varjoja sinisuoniselle, kuulaalle iholle.

Suikkasin suukon nihkeälle poskelle ja tuuditin tytön uneen uudestaan. Isä ei tulisi. Ei nyt, eikä koskaan enää. Olin aavistanut sen jo aamulla, kun raatihuoneen kello oli kalkattanut kaupunkilaiset kokoon torille. Olisin mennyt sinne itse, jos vartijani olisivat laskeneet. Onneksi he sentään antoivat Kaarinan lähteä sijastani. Oli siunaus saada tieto Henrikin ankeasta kohtalosta omalta väeltä, eikä niiltä muukalaisilta, jotka särpivät aittojani tyhjiksi.

Ei. Henrik ei palaisi enää kotiin. Hänen päänsä tervehtisi kulki-
kijoita seipään nokassa Korppolaismäellä vastapäätä linnaa. Siellä
se muistuttaisi mammonan ja prinssien suosion katoavaisuudesta.
Muistuttaisi siitä, miten nopeasti meistä kaikista voisi tulla pyö-
velin piilukirveen ruokaa.

”Emännän pitäisi kirjoittaa Danzigin raadille välittömästi ja vaa-
tia sekä laivasta että sen lastista täyttä hyvitystä.”

Renkivouti Jaakkima Tomuhousu vaikenä odottavasti. Mie-
hen sieraimet värisivät uuden yskänpuuskan ilmoittaessa tulosa-
taan. Päälysymiehemme kärsi joka kesäisestä nuhasta, eikä sei-
soskelu keskellä tallin ylisille varastoituja rehuja helpottanut sitä.
Itse kyyhötin kuumeinen Helka kainalossani keskellä heinäkasaa,
enkä olisi jaksanut käydä tätä masentavaa keskustelua enää het-
keäkään kauempaa. Olin hikinen ja likainen, väsynyt valvottujen
öiden jäljiltä ja kireä kuin hevosenjouhet jouhikossa. Tavallisesti
olisin noussut ylös ollakseni vähintään samalla tasolla palkolliseni
kanssa, sillä en pitänyt siitä, että minuun katsottiin ylhäältä päin.
Olin naiseksi pitkä ja vain harvat miehet ylittivät minut pituu-
dessa, eikä Jaakkima Tomuhousu kuulunut heihin.

Mutta tänään minua eivät kiinnostaneet valtapelit. Hyvä, että
kykenin pysyttelemään hereillä. Sitä paitsi vähäininkin ponnis-
tus herätti kivun kyljissäni ja se jos mikä pelotti minua. Olin vasta
jäänyt leskeksi. En halunnut tähän onnettomuuteen enää kauhua
ennenaikaisesta synnytyksestä. Olin antanut paljon, jos olisin
voinut heittäytyä pitkäkseni ja saanut jonkun käsivarret ympär-
rilleni. Kenen tahansa ystävällisen ihmisen, joka olisi kuiskinut
korvaani yhtä lohdullisesti mitä itse tein aina, kun Helka yltyi it-
keskelemään.

”Emäntä?” Jaakkiman yskähdys oli kohteliaan kysyvä vaikka
ilme miehen rokonarpisilla kasvoilla lähenteli jo kärsimättömyyttä.

”Millä verukkeella kaupungin raati takavarikoi laivamme?” Kysymykseni oli ponneton ja täysin vailla todellista kiinnostusta. Kuulostelin kipua, joka juuri tällä tiimaa piti lepotaukoa. Mutta se palaisi vielä, tiesin sen liiankin hyvin.

”Jos emäntä muistaa, me olemme sodassa Lyypekin kanssa ja Lyypekki on Hansaliiton voimakkain kaupunki. Danzigin raati luultavasti teki vain sen, mitä kuvitteli lyypekkiläisten hansaveljiensä toivovan.”

Ahneuttaan ne sen tekivät, tuumin itsekseni. Sivelin Helkan takkuisia hiuksia. Ne olisi pitänyt pestä aikaa sitten, mutta jo pelkän pesuveden hankkiminen vaatisi aivan liikaa tarmoa. Ensimmäinen täytyisi saada alhaalla vartioiva huovi vakuuttuneeksi siitä, että hänen olisi uskallettava vaivata päällikköään. Sitten olisi riideltävä tämän päällysmiehen kanssa siitä, pitikö kaivovesi lämmitetään ja kuka sen jaksaisi raahata ylisille asti ja pitikö se kaikki puuhastelu tehdä juuri nyt, eikä vasta joskus hamassa tulevaisuudessa. Jatkoisin tyttäreni hellittelyä enkä ollut huomaavinani, miten ärtyneeksi Jaakkima Tomuhousun ilme äityi. Renkivoutimme oli totunut Henrikin toimeliaisuuteen. Mahtoi olla vaikeaa sopeutua ajatukseen, että tästä edespäin hän ottaisi käskyjä naiselta.

”Millainen lasti?”

Vihdoinkin esitin sellaisen kysymyksen, jota Jaakkima Tomuhousu oli odottanut. Miehen harmaaraitaiset viikset värisivät innosta, kun hän ryhtyi selostamaan tilannetta tarkemmin.

”Jos en muista väärin, alus, Nestor nimeltään, oli noin kolmenkymmenen lästin vetoinen.”

Vanhin laivamme, joka purjehti jo kahdettatoista kesäänsä. Olimme olleet onnekkaita, moni kauppalaiva palveli tuskin kymmentä vuotta. Kyse ei ollut siitä, että ne olisi rakennettu huonosti vaan siitä, että ne harvoin välttyivät neljältä kiroukseltamme: juuteilta, merisusilta, haaksirikoilta tai omistajansa veloilta. Toisin

sanoen ne joko kaapattiin, myytiin tai pahimmassa tapauksessa ne upposivat, myös nälkiintyneet saaristolaiset saattoivat harhautullaan eksyttää onnettomat purjehtijat karille. Luotinuoraansa ahkerasti käytellyt perämies oli kullanarvoinen tällä pohjoisella suolamerellämme, jonka turvalliset purjehdusreitit löytyivät vain harvoista merikartoista. Sen sijaan omakätisesti ylös kirjattuja ja mahdollisimman yksityiskohtaisia reittiselostuksia, merikirjoja, löytyi jokaisen toimensa osaavan perämiehen kirstusta, ne auttoivat laivoja luovimaan tiensä satamaan. Niin moninaiset olivat merenkulkijoiden vitsaukset, että jokaisen purjehduksen alkaessa kuin päättyessäkin oli tapana kokoontua kannelle veisaamaan kiitosvirttä ja lukemaan Isä meidän -rukous.

Kauppakoggimme alkuperäinen nimi oli jo painunut unhoon ja sitä kutsuttiin toverillisesti Nestoriksi, koska se oli pienen laivueemme kunniavanhus. Nestorin ruumassa olisi rah tia yli kolmensadan tynnyrin edestä. Ajatuskin koko lastin menetyksestä huimasi minua vaikka kyseessä ei ollut edes turkulaisittain suurin mahdollinen alus. Henrik oli kyllä kaavaillut neljännen aluksen ostamista, sellaisen, jonka lästimäärä lähentelisi kuuttakymmentä, ellei enempiäkin. Herralle ylistys, ettei hän ollut ke rennyt toteuttaa suunnitelmaansa. Jos Danzigin satamassa jököt täisi kaksinkertainen määrä omaisuuttamme, en tiedä, olisinko enää kyennyt pitämään minkäänlaista toivoa yllä.

Vaitonaisuuteni yllyttämänä renkivouti kaiveli nahkaista olkalaukkuaan, veti esiin ryppyisen paperinivaskan ja ojensi sen minulle. Hän ei osannut lukea eikä kirjoittaa, joten isännän kuoleman myötä tullut uusi vastuu painoi epäilemättä raskaana hänenkin hartioitaan. Tiedon aluksemme ahdingosta hän oli saanut kaupungin vaakahuoneella asioidessaan. Joku raatimiehistä oli lukenut sen Tukholmasta toimitetusta kirjeestään, joka sisälsi kuulumisia ja sekalaisia juoruja kotimeremme rannoilta. Selasin

paperipinkkaa ja kun löysin Nestorin lastilistan, siirsin sen päällimmäiseksi.

”Voita kolmekymmentäkaksi tynnyriä, traania kaksikymmentäviisi vatia, talia kymmenen tynnyriä, lohta kaksikymmentä lästiä ja viisi tynnyriä, ketun- ja karpännahkoja kymmenen, jäniksen- ja oravannahkoja viisikymmentä kiihtelystä, lehmänvuotia kaksitoista kiihtelystä, pukin- ja vasikannahkoja kaksikymmentä kiihtelystä sekä kahdeksan kappaletta klippareita.”

Jaakkima hieraisi tiputtelevaa nenänpäättään. ”Ikäviä epeleitä kuljettaa merellä”, hän huomautti. ”Nuo hevoset, meinaan.”

Hän oli oikeassa. Klippareiden laivaus oli vaarallista puuhaa, vaikka ne olivatkin pelkkiä pienikokoisia työjuhtia. Niillä oli säikky luonne, ne kavahtivat kaikkea uutta ja olisivat tarvinneet useita lastausharjoituksia ennen tositoimia. Mutta kukapa viitsisi kouluttaa elukoita pelkän yhden merimatkan tähden? Yhtä kaikki, lasti oli liian arvokas menetettäväksi ilman taistelua. Annoin paperinipun pudota syliini ja tukahdutin huudahduksen, kun alaselkäni taas korvensi. Ja entäpä itse laiva ja sen miehistö, perämies kolmine renkeineen. Heidätkin olisi saatava kotisatamaan ennen syysmyrskyjä.

”Perämies on varmasti vapauttanut miehistön pestuustaan”, renkivouti totesi kuin seuraten ajatuksiani. ”Osaavilla laivamiehillä riittää kysyntää ja tokkopa siinä pitkään menee ennen kuin he saavat uuden pestin ja pääsevät sillä tavoin taas kotiin. Mutta perämies, hän kai saa jäädä Danzigiin muistuttamaan raattia siitä, ettei tällainen peli vetele. Vaan miehelle pitänee lähettää jonkinlainen maksusitoumus, ettei joudu raukka myymään saappaitakin jaloistaan saadakseen murkinaa, sillä mistäs jeevelistä sitä tietää, että miten kauan tässä soditaan ketäkin vastaan.”

Painoin kämmenen kivistävälle selälleni ja yritin pakottaa viiltelyn katoamaan pelkän ajatuksen voimalla. Sotaa siellä ja täällä.

Ei riittänyt, että olimme onnistuneet kiivastuttamaan kruunatun hallitsijamme, sillä kaiken ohella kuningaskunta kävi sotaa vahvaa liittoutumaa vastaan, juuttien Tanskaa, hansojen Lyypekkiä ja herttuattaremmme Puolaa. Kyse oli itäisen meremme herruudesta ja sitä myöten myös Muskovian ruhtinaskunnan kaupan valvonnasta. Samasta mehukkaasta luusta oli kiistelty jo vuosisatoja ja joka kerran Hansa oli yrittänyt anastaa parhaimman palan. Tiltanne teki kauppapurjehduksesta lähes mahdottoman, ja Henrik oli ottanut tietoisin riskin lähettäessään koggin matkaan näin epävakaisissa oloissa. Henrik, Henrik, Henrik. Ei auttanut manailla edesmennyt miestä, hän oli tiennyt uhat ja nyt minun pitäisi korjata hänen erheensä. Ajatus sai hermostuneen tirsakahduksen karkaamaan suustani.

”Emäntä hyvä, mikä on tahtonne? Miten toimimme perämiehen kanssa?”

Jos päällysmies jatkaisi tuota tivaamistaan, hän näkisi kohta parkua naurun sijaan. Henrik, voi Henrik. Purin leukani yhteen niin että tuntui. Ojensin lastiluettelon takaisin Jaakkima Tomuhousulle ja yritin ottaa sellaisen ilmeen kuin olisin ollut valitsemassa päivän asua. Sen vaativampia päätöksiä olin tehnyt harvoin vaikkakin olin kuunnellut korvat hörössä, miten mieheni hoiti päivittäisiä askareitaan. Arvokas esiintyminen oli tosin melkoisen hankalaa, kun istua jökötti keskellä korsikasaa ja polttava aalto toisensa perään sai kupeeni kiristymään. Onni onnettomuudessa, että tyrmäni oli heinien valtaamassa tallissa ja allemme riitti pehmikettä. Oli rölliä, ohdaketta, lauhaa ja karhunputkea, kortetta ja kaislaa, mitä vain oli tarttunut viikatteen terään, kun väki oli niittänyt jumalanviljaa niin kaukoniityillä, suurilla yhteisniityillä kuin vaikeakulkuisilla merenlahtien rannoillakin. Kahdeksan kuuta sisällä navetassa ja tallissa, niin pitkä kausi vaati valtavan määrän rehukasveja, jotta karja ja hevoset eivät kärsisi talvella puutetta.

Pidin selkäni väkisin ojennuksessa ja pakotin itseni keskittymään käsillä olevaan ongelmaan.

”Kuka hän on?” kysyin. Meillä oli kolme laivaa ja siten myös kolme perämiestä, mutta en ollut tavannut heistä kuin yhden henkilökohtaisesti. Minun ei ollut tarvinnut, ei ennen tätä päivää.

Jaakkima Tomuhousu tuijotti minua kulmat koholla. Alhaalta kuului kolahdus ja heti perään tulikivenkatkuista noitumista. Joku oli ilmeisesti kompuroinut ja kolhinut siinä menossa itseään. Yksi talliin sidotuista hevosista hirnahti kuin ivaten. Ihmeen äänetöntä siellä oli pitkään ollutkin. Kuuntelivat tietysti keskusteluumme siinä toivossa, että paljastaisin jonkinlaisen aarrekätkön. Kuvittelivat houkat, että Henrik olisi piilottanut suurimmat rikkautensa jonnekin tänne tontille. Siinähän etsivät, minun puolestani vaikka tuomiopäivään asti.

”Perämies. Minkä niminen?” tarkensin.

”Luukas Laurinpoika, emäntä. Osaava mies. Helsingan pitäjstä, sotunkilainen. Kykenee luotsaamaan laivaa niin joella kuin merelläkin.”

Taatusti kykenee, sillä ei kai Henrik olisi sentään pestannut osaamatonta tallukkaa päsmäröimään neljänsadan taalarin arvoista koggia. Ja jos minulta kysyttiin, miehen pitäisikin pysyä pinnalla vaikka pelkällä madonsyömällä purtelolla ollakseen sen sadan markan vuosipalkan arvoinen, jota Henrik oli tälle maksanut. Kun oikein vaivasin muistiani, oli perämiehen ryökäle tinkinyt sopimukseen mukaan vielä kymmenen kyynärää kauppahuoneemme parhainta stääliä, englantilaista verkkaa, sekä riittävästi hylkeennahkaa ei vain yhtä vaan peräti kahta saapasparia varten. Oli miehellä otsaa. Hieraisin ohimoani, päässäni jyskytti. Toisaalta Luukas Laurinpojan sinnikkyys ja rohkeus koituisivat tällä kertaa suoraan Innamaan talon eduksi. Perämies saisi jäädä Danzigiin ja palata kotiin vasta yhdessä laivansa kanssa.

”Emäntä sitten kirjoittaa, niin raadille kuin Luukas Laurinpojallekin?”

Nyökkäsin. Totta kai kirjoittaisin, mutta millähän ilveellä haukkumakirjeeni saataisiin perille. En uskonut yhdenkään laivan seilaavan Danzigiin näin vaarallisina aikoina. Nostin vaivihkaa toista puuduksissa olevaa kankkuani, mutta ei se tietenkään auttanut sisuskalujeni paljon väkevämpään kipuun. Jaakkima Tomuhousu taisi ymmärtää eleeni väärin. Hän harppasi eteeni ja tarttui käsivarteeni aikoen kai auttaa. Nykäisy, niin kohtelias kuin olikin, upotti tulisen vasaman vasempaan kylkeeni ja sieltä se survoi tiensä aina ristiselän puolelle. Tällä kertaa tuska oli paljon edellistä terävämpää, eikä mennyt ohi. Ulvaisin ja säikäytin sekä renkivoutini että tyttäreni. Helka hätkähti ja parahti parkumaan. Jaakkima Tomuhousu irrotti otteensa aivan kuin olisi erehdyksessä tarrannut punahekkuiseen parilaan ja kompuroi taaksepäin. Minä taituin kaksin kerroin, haroin Helkan kättä omaani ja noiduin ääneen. Oli pakko kirotta, ilman voimasanoja olisin ulvonnut kuin haavoittunut susi.

Lapsi tulisi nyt tahdoin tai en. Se tulisi ja pakottaisi minut heille, ei suostuisi antamaan minulle enää yhtäkään päivää rukoulemassani turtumuksen suloisessa sumussa.

**Nainen. Yrittäjä. Vaimo. Kauppias. Äiti. Emäntä.
Rakastettu. Laivanvarustaja. Ystävä. Suurmaanomistaja.
Valpuri Innamaa, 1500-luvun Turun menestynein porvari,
ei antanut sukupuolensa rajoittaa itseään.**

TARINA alkaa mestauslavalta, vuodesta 1563.

Porvari Henrik Innamaa odottaa rangaistusta maanpetturuudesta. Samaan aikaan kuningas Eerikin joukot vyöryvät Turkuun. Innamaan kauppakartano vallataan, sen rikkaudet anastetaan ja raskaana oleva 20-vuotias leski ajetaan pikkutyttöineen ulkosalle.

Mutta Valpuria ei helpolla lannisteta. Hän vaatii oikeutta eikä pelkää raatiherroja, ei aatelisia riistäjiään, ei edes itse kuningasta. Ennen pitkää hän on Turun varakkain porvari, omistaa laivoja, maata, turkisaittoja ja myllyjä, harjoittaa koti- ja ulkomaan kauppaa. Kaikki tämä aikana, jolloin naista pidettiin miestä alhaisempana, niin uskonnon kuin lainkin mukaan.

Valpuri Innamaa oli historiallinen henkilö, jonka kohtalo on värikkäämpi kuin keksityt. Kiihassuisena ja menestyneenä naisena Valpuri kohtasi niin kateutta kuin kostoja. Ja tietenkin – rakkautta.

#kirja

WWW.KIRJA.FI

9 789513 187354

84.2 ISBN 978-951-31-8735-4

